

Course name: National economy

Week 10: *Sectors of services to the population and their role in the economic and social development of the country*

Номи фан: Иқтисоди миллӣ

(National economy)

МАВЗЎИ 10 . Соҳаҳои хизматрасонӣ ба аҳоли ва нақши онҳо дар инкишофи иқтисодӣ ва иҷтимоии мамлакат.

Саволҳои лексия:

- 1. Муаммоҳо, тамоюл ва самтҳои фаъолияти хизматрасониҳои соҳаи маориф.**
- 2. Рушди хизматрасониҳои соҳаи тандурустӣ ва нақши он дар инкишофи иқтисодӣ ва иҷтимоии ҷумҳурӣ.**
- 3. Чараҳои дастрасӣ ба таъминоти об, санитария ва дигар хизматрасониҳои хоҷагии манзилию коммуналӣ.**

1. Муаммоҳо, тамоюл ва самтҳои фаъолияти хизматрасониҳои соҳаи маориф.

Хизматрасонии иҷтимоӣ, ба гуфтаи М. Буянова бояд фаҳмид, ки «яке аз намудҳои таъминоти иҷтимоӣ, ки ба шаҳрвандон бо хизматҳои гуногуни моддӣ ройгон ё қисман ба мақомоти махсуси давлатӣ (ё дигар мақомоти ваколатдори он) бо мақсади пешгирии пайдоиш ё кам кардани оқибатҳои манфии корҳои иҷтимоии давомдошта бо мақсади пурзур намудани онҳо ҳифзи иҷтимоӣ фаҳмида мешавад. Хизматрасонии иҷтимоӣ фаъолияти ташкилотҳои махсус оид ба пешниҳоди хизматрасониҳои гуногуни иҷтимоӣ ба таври ройгон ё ғайримуқаррарӣ (мувофиқи стандартҳои муқарраршудаи давлатӣ) оид ба мутобиқсозии иҷтимоӣ ва офиятбахшии шахсоне мебошад, ки бо ҳолатҳои аз онҳо новобаста вайрон кардани муҳити зисти онҳо, наметавонанд мустақилона (ё бо кӯмаки онҳое, ки қонунан онҳоро дастгирӣ мекунанд) бартараф карда наметавонанд. Хизматрасонии иҷтимоиро барои аҳоли метавон «технологияи иҷтимоӣ»е, ки ба шумо имкон медиҳад ба шаҳрвандон дар вазъияти душвори зиндаги кумаки зарури расонад, яъне вазъияте, ки зиндагии шаҳрвандонро ҳалалдор мекунад (маъҷубият, худхизматрасони бо сабаби пирӣ, беморӣ, ятимӣ ва ғайра). Таърифи ҳадамоти иҷтимоӣ ҳамчун як ниҳоди иҷтимоӣ итминони асосии онро тамом намекунад, балки як қисми муҳими ҳислатҳо ва шаклҳои онро тавсиф

мекунад¹. Нишонаҳои институти иҷтимоӣ - хусусияти доимии такроршавандаи мавҷудият; мавҷудияти меъёру қоидаҳое, ки фаъолият ва рафтори одамонро дар он муайян мекунад; мавҷудияти ташкилотҳое, ки вазифаҳои он тавассути онҳо амалӣ карда мешаванд; мавҷудияти мутахассисони соҳибхитос барои иҷрои ин фаъолият. Ин аломатҳои институти иҷтимоиро дар фаъолияти ҳадамоти иҷтимоӣ дидан мумкин аст.

Бозори хизматрасонии иҷтимоӣ ҳамчун объекти танзими ҳуқуқӣ маҷмӯи муносибатҳои бозорӣ барои қонунгардонидани эҳтиёҷоти молумулкӣ ба неъматҳои моддӣ кӯмаки иҷтимоӣ дар рафъи вазъи душвори ҳаёти дар асоси ройгон ё дар асоси мутақобилаи намоёндагии моликият мебошад, ки ба мо имконият медиҳад се ҷузъи ба ҳам алоқамандро муайян мекунад:

а) мафҳуми кӯмаки иҷтимоӣ, ки асоси ҳуқуқии бозори хизматрасониҳои иҷтимоӣ мебошад, ки фаъолияти давлати корхонаҳо ва шахсони воқеиро оид ба пешниҳоди хизматрасониҳои иҷтимоӣ марбут ба татбиқи идеяи ҳадди аксар истифода бурдани захираҳои дохилии шахс дар вазъияти душвор;

б) объектҳо – хизматрасониҳои иҷтимоӣ, ки мафҳуми умумие ҳисобида мешаванд, ки маҷмӯи неъматҳои иҷтимоӣ тиббӣ, иҷтимоӣ ва маишӣ, иҷтимоӣ-психологӣ, иҷтимоӣ ҳуқуқӣ, суғуртаи иҷтимоӣ ва дигар неъматҳои моддиеро, ки ба талаботи хизматрасонии шахрвандӣ- ҳуқуқӣ ҷавобгӯ мебошанд, ифода мекунад, яъне намудҳои фаъолият ё амалҳое, ки режими шартномавиро тақозо мекунад, новобаста аз шартҳои пешниҳод ва пардохти он, бо мақсади кӯмаки иҷтимоӣ ба шахс дар рафъи вазъияти душвори зиндагӣ;

в) гирандагони хизматрасонӣ (шахсони дар вазъияти вазнинии зиндагӣ) ва таҳвилкунандагони хизматрасониҳо (соҳибкорон, шахсони ҳуқуқии шаклҳои гуногуни ҳуқуқ и, вале пеш аз ҳама, мувофиқи хусусиятҳои ташкилотҳои ғайритиҷоратӣ, ки хизматрасониҳои иҷтимоиро пешкаш менамоянд ва дар бозор на ба мақсади фоида фаъолият мекунад; балки иҷрои вазифаҳои уставӣ оид ба ёрии иҷтимоӣ ба истеъмолкунандагони ин хизматрасонӣ.

Калимаи «иҷтимоӣ» (аз лот. *socialis*) маънои «оммае, ки бо ҳаёт ва муносибатҳои одамон дар ҷамъият алоқаманд аст». Дар давраи шӯравӣ дар системаи таъминоти иҷтимоӣ дар муассисаҳои статсионарии давлатӣ: хонаҳои пиронсолон, хонаҳои кӯдакон, мактаб-интернатҳо барои беморони асаби равонӣ ва ғайраҳо ба роҳ монда мешуданд. Дар мавриди ҳадаф ва мазмуни онҳо гуфтан зарур аст, ки онҳо ба кӯмак расонидан ба он категорияҳои аҳоли нигаронида шуда буданд, ки худашон зиндагӣ карда

¹ Аблаева М. Ҳ., Давлатова М. Ҳ. Мафҳум ва хусусиятҳои хизматрасониҳои иҷтимоӣ: мақола: SJIF 2020 - 5.497, 2021 – 5.8. 10 с <https://cyberleninka.ru>

наметавонистанд, зеро ба худ хизмат карда наметавонистанд ва бисёрии онҳо маъюб буданд. Дар ибтидои солҳои 90-ум якбора афзудани шумораи одамони ниёзманд ба кӯмак ва дастгирии иҷтимоӣ, пайдоиши гурӯҳҳои нав дар сохтори иҷтимоии ҷомеа: одамони камдаромад, ғайриоддӣ, бесарпаноҳ, қурбониёни хушунати хонаводагӣ ва ғара. Нақши давлатро дар хизмати иҷтимоӣ дар ҳаёти инсон аз нав дида баромада, тамоми системаи таъмини онҳоро тағйир дод. Дар натиҷа давлат маҷбур шуд, ки шабакаи муассисаҳои давлатиро бавучуд оварад, ки барои расонидани кумаки махсуси иҷтимоӣ пешбинӣ шудаанд, ки ин имкон дод, ки системаи мавҷудаи хизматрасонии иҷтимоӣ ба аҳоли ташаккул ёбад. Дар ҷомеаи муосир таҳлили сотсиологии хизматрасонӣ дар системаи хизматрасонии иҷтимоӣ аҳамияти бештар пайдо мекунад. Ин ба афзоиши босуръати талаботи аҳоли ба хизмати сотсиалӣ, таъсири онҳо ба динамикаи инкишофи сохти ҷамъият ва характери муносибатҳои ҷамъиятӣ вобаста аст. Ин хизматҳо аз доираи оила ва ҷомеаи ҷамоатҳо берун рафта, омили асосии рушди иҷтимоии кишвар, амортизатори тавоно гардида, оқибатҳои вазнини бӯҳрони иҷтимоию иқтисодии ибтидои солҳои 90-умро ба таври қобили мулоҳиза сабук намуда, ба рушди иҷтимоию иқтисодии кишвар саҳми назаррас гузошанд².

Мафҳумҳои хизматрасонии иҷтимоиро вобаста ба намудҳои хизматрасоние, ки олимон пешниҳод кардаанд, метавон ба намудҳои зерин гурӯҳбанди намуд:

1. Ҷамчун органҳои идоракунии давлатӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ, органҳои мудофиа ва тартиботи ҷамъиятӣ, муассисаҳои кредитию сугурта, ташкилотҳои иттифоқҳои касаба;
2. Ҷамчун амалҳои мушаххасе, ки вазифаҳои қонунгардонидани талаботи иҷтимоии аҳоли, таъмини такрористеҳсол ва ҷамъоварии сармояи инсонӣ, таъмини тарзи ҳаёти мутаносиб дар ҳама гуна шароити мавҷудиятро доранд.
3. Ҷамчун минтақае, ки дар он ин хизматҳо пешниҳод карда мешаванд. Онҳо ниғаҳдорӣ тандурустӣ, маданият, маориф, илм мебошанд, ки худ аз худ самти умумии муҳими худро нишон дода, онҳоро бо хизмати маишӣ дар як саф мегузорад³.

Ҷамчун омили муҳими рушди инсон маориф барои ноил гардидан ба як қатор мақсадҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, иқтисодӣ, сиёсӣ ва башардӯстона нақши муҳимро ба ҷо меорад. Идоракунии системаи маориф дар сатҳи марказӣ ва маҳаллӣ бо мақсади сабукгардонии дастрасии гирифтани маълумоти хушсифат ва ноил гардидан ба баробарии гендерии ҳамаи

² Аблаева М. Ҳ., Давлатова М. Ҳ. Мафҳум ва хусусиятҳои хизматрасониҳои иҷтимоӣ: мақола: SJIF 2020 - 5.497, 2021 – 5.8. 10 с <https://cyberleninka.ru>

³ Аблаева М. Ҳ., Давлатова М. Ҳ. Мафҳум ва хусусиятҳои хизматрасониҳои иҷтимоӣ: мақола: SJIF 2020 - 5.497, 2021 – 5.8. 10 с <https://cyberleninka.ru>

кишрҳои аҳоли ба ислоҳоти бунёди эҳтиёҷ дорад. Ислоҳот ҳамчунин мутобиқи талаботи бозор баланд бардоштани нерӯи мақомоти идоракунии бахши маориф ва беҳбуди ташкили пешниҳоди хизматрасониҳои соҳаи маорифро пешбинӣ менамояд.

Мушкилотҳои мавҷудаи соҳаи маориф инчунин ба маҳдуд гардидани нерӯи банақшаگیرӣ ва идоракунии захираҳои мавҷуда, афзалияти тобеияти идоравӣ дар сиёсат, маҳдуд будани омор, бесамарии усулҳои истифодашавандаи арзёбии натиҷаҳои таълим ва дигар заминаҳои методӣ алоқаманд мебошад. Дар натиҷа дар муассисаҳои таҳсилоти ибтидоӣ, миёна ва олии касбии кишвар, инчунин дар хориҷа тарбияи мутахассисон вобаста ба ихтисосҳое, ки ба онҳо талабот вучуд надорад, сурат мегирад, ҳол он ки нокифоягии мутахассисон вобаста ба ихтисосҳои алоҳида эҳсос мегардад.

Муддати тӯлонист, ки нарасидани шумораи омӯзгорони мактабҳои таҳсилоти умумӣ эҳсос карда мешавад (ҳарчанд беш аз нисфи хатмкунандагони муассисаҳои олии таълимӣ дорои таҳассуси «муаллим» мебошанд). Сатҳи таҳассуси нерӯи кадрӣ мавҷуда, аз ҷумла дар муассисаҳои олии таълимӣ низ ниҳоят паст аст. Ин бо вайрон кардани ҳамагуна принципҳои чараёни норасоии кадрӣ оварда мерасонад⁴.

Бояд қайд намуд, ки ҳаҷми хароҷоти давлатӣ барои соҳаи маориф аз 8,9 фоизи ММД дар соли 1991 то 3,5 фоиз дар соли 2005 таназзул ёфт ва мутобиқи арзёбӣ ин хароҷот ҳамагӣ тақрибан 30 фоизи эҳтиёҷоти заруриро қонеъ мегардонад. Вобаста ба ин бахши маориф беш аз пеш ба пардохтҳои ғайрирасмӣ ва кӯмаки байналмилалӣ вобаста мегардад. Сарфи назар аз маҳдудиятҳои маблағҳои бучетии ҷудошаванда, ҳангоми банақшаگیرӣ ва маблағгузорӣ афзалиятҳои маълумоти миёнаи умумӣ нокифоя ба инобат гирифта мешавад.

Дар соҳаи маориф то ҳол монеаҳои зиёди маъмурӣ мавҷуд буда, механизмҳои оқилонаи шарикӣ давлатию хусусӣ ва иҷумҳурии Тоҷикистонимой вучуд надоранд, ки иштироқи бахши хусусиро дар фаъолияти вобаста ба таҳсилот, бахусус таҳсилоти томактабӣ ва олии касбӣ бозмедорад.

Мутобиқи афзалиятҳои дарозмӯҳлати бахши маориф дар сиёсати бахшӣ оид ба самтҳои зерин фаъолият пешбинӣ гардидааст.

1.Ислоҳоти институционалӣ ва иқтисодии соҳаи маориф, ки барои амали намудани ин фаъолият ҳалли чорабинихое зерин дар мадди аввал меистад: чиҳати баланд бардоштани нерӯи мақомоти давлатии ҳокимияти иҷроияи ҳамаи сатҳҳо, ки барои таҳия, татбиқ ва танзими

⁴ Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,-Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

фаъолият дар ин бахш масъуланд, оид ба истифодаи самарабахши захираҳои мавҷуда тадбирҳо андешида мешаванд; муқаррар намудани стандарти кафолатноки таълимии ҳадди ақали аз нигоҳи молиявӣ асоснок ва мутобиқи он тақмили қонунгузорӣ пешбинӣ гардидааст. Мустақилияти муассисаҳои таълимии ҳамаи сатҳҳо баланд бардошта мешавад; оид ба хизматрасонии таълимӣ аз ҷониби бахшҳои хусусӣ, аз ҷумла тавассути соддагардонии расмиёти давлатӣ (иҷозатномадиҳӣ, аттестатсия, аккредитатсия), пеш аз ҳама дар таҳсилоти томактабӣ, миёнаи касбӣ ва олии тадбирҳо андешида мешаванд; бо дарназардошти имкониятҳои молиявии давлат ва рушди демографӣ стандартҳои ҳамаи сатҳҳои маориф таҷдиди назар гардида, мӯҳтавои китобҳои дарсӣ ва воситаҳои таълимӣ нав карда мешаванд⁵.

2. Баланд бардоштани нерӯи бахши маориф, ки он дар маҷмӯи ҷиҳатҳои зеринро метавон ҷудо намуд: ҷиҳати муносибгардонии мӯҳтавои нақша ва барномаҳои таълимӣ, методикаи бозомӯзӣ ва тақмили ихтисос дар донишқадаҳои тақмили ихтисоси муаллимон, инчунин баланд бардоштани таҳассуси кадрҳои омӯзгорӣ чораҳои маҷмӯӣ андешида мешаванд. Барои омодагии касбӣ ва бозомӯзии аҳолии калонсол ва муҳочирони меҳнатӣ вобаста ба минтақаҳо татбиқи барномаи махсус дар назар дошта шудааст; оид ба фароҳам овардани муҳити таълими мусоид ва беҳатар барои саломатии кӯдакон тадбирҳо андешида мешаванд. Ҳамзамон оид ба сохтмон ва барқарорсозии мактабҳо, таҷҳизонии онҳо бо таҷҳизоти таълимию лабораторӣ, инчунин барқарорсозӣ, таъмир ва эҳёи системаи обтаъминкунӣ ва гармидиҳии мактабҳо ва сохтмони ташноб мутобиқи талаботи гендерӣ ва санитарӣ маҷмӯи чорабиниҳо тасдиқ карда мешавад; анҷом додани инвентаризатсия ва татбиқи мониторинги ҳолати инфраструктураи мактаб (бино, иншоот ва системаи коммуналӣ) ва заминаи моддию техникаӣ (мебел, асбобу анҷоми варзишӣ, фонди китобхона) барои ҳамаи муассисаҳои таълимӣ пешбинӣ гардидааст; дар назар дошта шудааст, ки мутобиқи мақсад будани таъсиси нуқтаҳои таълими фосилавӣ, бо баромад ба захираҳои иттилоотии таълими методии марказҳои донишгоҳҳо мавриди омӯзиш қарор дода шавад; бо мақсади осонгардонии гирифтани маълумоти ибтидоӣ, миёнаи махсус ва маълумоти олии касбӣ муқаррар намудани имтиёзҳо барои кӯдакони یتим ва қисми аҳолии аз нигоҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон осебпазир, махсусан духтарон, бо муқаррар намудани стипендияҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва кӯмаки суроғавӣ пешбинӣ мегардад; барои баланд бардоштани транспарентӣ, тобеияти ҳисоботӣ ва ба инобат гирифтани эҳтиёҷоти маҳаллӣ механизми интихоби ҷавононе, ки тибқи квотаи

⁵ Иса Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,-Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

Президент ба муассисаҳои олии таълимӣ дохил мешаванд, беҳтар карда мешавад⁶.

Имкониятҳои муқаррар намудани стипендияҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ба духтарон аз оилаҳои камбизоат, ки дар муассисаҳои олии таълим мегиранд, омӯхта шуда, барои барқарорсозии хобгоҳҳои донишҷӯён маблағҳо дарёфт мегарданд; ҷиҳати ҳавасмандгардонии додани кредитҳо барои сохтмони биноҳои истиқоматӣ барои омӯзгорони ҷавони мактабҳои деҳот пешниҳод таҳия мегардад: барои фарогирии пешазмактабии оmodасозии кӯдакон, аз ҷумла бо дарназардошти шарикӣ давлат ва бахши хусусӣ дар рушди системаҳои муассисаҳои таълимии томактабӣ, татбиқи барномаҳо оид ба таҳкими заминаи моддию техникаи бахши маориф, ҷалби инвеститсияҳои ғайрибучетӣ ва рушди муассисаҳои таълимии томактабии хусусӣ ва ҷамъиятӣ пешбинӣ мегардад⁷.

2. Рушди хизматрасониҳои соҳаи тандурустӣ ва нақши он дар инкишофи иқтисодӣ мамлакат.

Ҳамчунин сатҳи пасти таҳассус ва нарасидани кормандони соҳаи тиб, махсусан дар деҳот ба мушоҳида мерасад. Ин ба номукаммалии механизмҳои идоракунии захираҳои инсонӣ, сатҳи пасти музди меҳнати кормандони соҳаи тиб, инчунин сатҳи баланди аз кор рафтани мутахассисон алоқаманд мебошад. Проблемаҳо инчунин аз сабаби бад гардидани таъминоти муассисаҳои тиббӣ бо таҷҳизот ва техникаи муосири тиббӣ, ҳолати мавҷудаи биноҳои иншоот боз ҳам мушкилтар мегардад⁸.

Аз сабаби зиёд будани монеаҳои маъмурӣ ва дастгирии нокифояи давлатӣ шабакаҳои муассисаҳои хусусии тиббӣ суст инкишоф меёбанд, ҳол он ки метавонистанд як қисми талаботро ҷиҳати хизматрасониҳои тиббӣ қонеъ гардонанд. Умуман, проблемҳои асосии системаи тандурустӣ аз инҳо иборатанд: номукаммалии системаи идоракунии тандурустӣ, ки дар навбати худ боиси таҳлили нокифояи сиёсат ва банақшагирии хизматрасониҳо, иқтисодиёти тандурустӣ, захираҳои инсонӣ, инчунин идоракунии системаҳои иттилоотонӣ мегардад; суръати на он қадар назарраси ислоҳоти системаи тандурустӣ, маҳдуд сохтани иштироқи бахши хусусӣ ҷиҳати фароҳам овардани хизматрасониҳои тиббӣ; нокифоягии захираҳои молиявӣ ва истифодаи бесамари маблағҳои мавҷуда, инчунин сатҳи пасти саҳми

⁶ Булатов, А.С. национальная экономика: Учебное пособие / А.С. Булатов. – М.: Магистр, ИНФРА-М, 2012. – 304 с.

⁷ Ҳакимов Ҳ. А. Ташкили идораи иқтисоди миллӣ. Василай таълим. – Душанбе: «Ирфон», 2005. - 416 с.

⁸ Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,-Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

маблағгузори давлатӣ дар хароҷоти умумӣ барои тандурустӣ⁹. Дар натиҷа муассисаҳои тиббии тандурустӣ ва хадамоти назорати санитарии эпидемиологӣ вобаста ба масъалаҳои кадрӣ ва молиявӣ техникаӣ ниҳоят заиф мебошанд ва ин дар навбати худ дастрасии аҳолии камбизоатро ба кумаки тиббӣ ва воситаҳои асосии доруворӣ маҳдуд месозад; доштани иттилооти нокифоя ва риоя накардани асосҳои пешбурди тарзи ҳаёти солим аз ҷониби аҳоли, аз ҷумла дастгирии саломатии репродуктивӣ, ҳифзи модару кӯдак, пешгирии паҳншавии бемориҳои сироятӣ¹⁰.

Ҳамаи проблемаҳои дар боло зикргардида пеш аз ҳама боиси ғавти модару кӯдак, авҷи бемориҳои сироятӣ (бемориҳои сил, вараҷа, гелментоз ва ғайра) мегардад, ки бо ибораи дигар метавон «бемориҳои камбизоатӣ» номид. Бо дарназардошти проблемаҳои зикргардида ва мақсадҳои СМР/СПКСК вазифаҳои асосии бахш аз инҳо иборатанд:

- 1) баланд бардоштани самарабахшии системаи идоракунӣ ва маблағгузорӣ;
- 2) баланд бардоштани нақши бахши хусусӣ ҷиҳати фароҳам овардани хизматрасониҳои тиббӣ;
- 3) беҳбуди ҳифзи саломатии модару кӯдак;
- 4) мубориза бар зидди ВИЧ/СПИД, вараҷа, сил ва дигар бемориҳои сироятӣ;
- 5) беҳбуди тарбияи кадрҳо ва таҳкими заминаи моддию техникаи системаи тандурустӣ.

Барои баланд бардоштани самарабахшии системаи идоракунӣ ва маблағгузорӣ маҷмӯи ҷорабиниҳо пешбинӣ гардиданд, ки ба беҳбуди истифода ва афзоиши маблағгузори давлатӣ, ҷалби захираҳои иловагӣ, инчунин фароҳам овардани шароитҳои мусоид барои истифодаи нерӯи бахши хусусӣ нигаронида шудаанд. Стратегия татбиқи механизми маблағгузори, тағйир додани системаи маблағгузори кумаки тиббии бистарикунонӣ, ки ба принципи барои ҳар як ҳолати муолиҷа, ба методи гурӯҳҳои клиникаию хароҷот асос ёфтааст, инчунин таҷдиди сохтори шабакаҳои КАТС ва хадамоти бистарикунониро дар бар мегирад¹¹.

Ҷорабиниҳои зикргардида дар навбати аввал ба баланд бардоштани самарабахшӣ ва шаффофияти истифодаи захираҳои давлатӣ, робитаи зичи маблағгузорӣ ба натиҷаҳои ниҳии ғаволияти муассисаҳои тандурустӣ, тақсими воситаҳои молиявӣ бо дарназардошти аҳолии дар муассисаҳои

⁹ Ҷонмамадов Ш.Б., Раҳмонов Ҷ.Р., Мамадалиев Ф.С. Танзими давлатии иқтисодиёт. – Душанбе: Ирфон, 2010. -166 с.

¹⁰ Ҳақимов Ҳ. А. Ташкили идораи иқтисоди миллӣ. Василай таълим. – Душанбе: «Ирфон», 2005. - 416 с.

¹¹ Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,-Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

табобатию профилактикӣ сабтшуда ва мушаххасоти минтақавӣ/маҳаллӣ, инчунин ба муассисаҳои тандурустӣ фароҳам овардани имконият ҷиҳати аз нав тақсим намудани захираҳои сарфагардида барои беҳбуди фаъолият ва асосноксозӣ нигаронида шудааст. Баланд бардоштани сифати хизматрасонии тиббӣ тавассути ҷорӣ намудани системаи нави пардохти музди меҳнат гузаронида мешавад, ки дар навбати худ минбаъд аз муассисаҳои тандурустӣ аз кор рафтани кормандонро пешгирӣ мекунад. Барои ҳалли вазифаи яқум ҷорӣ намудани Барномаи заминавии расонидани кумаки тиббию санитарӣ пешбинӣ мегардад. Дар барномаи мазкур навъ, ҳаҷм ва тартиби расонидани кумаки тиббию санитарӣ ба аҳоли дар доираи воситаҳои пешбининамудаи буҷети давлатӣ муайян гардидааст¹². Барнома тартиби пардохти хизматрасонии тиббиро ҳам аз ҳисоби давлат ва ҳам аз ҳисоби ҳаммаблағгузорӣ (ҳампардохт) пешбинӣ менамояд, ки дар доираи барномаи заминавӣ иловатан аз ҳаҷми маблағгузорию кафолатноки ройғони кумаки тиббию санитарӣ расонида мешавад. Барномаи мазкур дар ноҳияҳои таҷрибавӣ амалӣ гардида, минбаъд метавонад дар тамоми кишвар татбиқ карда шавад. Хулоса, татбиқи тадбирҳои зикргардида дар бахши тандурустӣ имкон медиҳад, ки то соли 2009 сатҳи фаъли модарону кӯдакон ва бемориҳои сироятӣ паст гардида, баъзе сироятҳои бо вакцина идорашаванда аз байн бурда шаванд.

Мақсади бахши мазкур аз таъсиси механизмҳои иқтисодӣ ва ташкилӣ барои татбиқи давраи аввали барқарорсозии системаи мавҷудаи обтаъминкунӣ, санитария ва хизматрасониҳои манзилию-коммунали (ХМК) иборат мебошад. Бояд иштироки ҷомеаи шаҳрвандӣ ва бизнес дар ислоҳоти ХМК таъмин карда шавад. Вазифаи асосии ин давраи ислоҳот дар аҳоли ташаккул додани ҳисси моликият ва манфиатдорӣ барои идоракунии фонди манзил хоҳад буд.

3. Ҷарёҳои дастрасӣ ба таъминоти об, санитария ва дигар хизматрасониҳои хоҷагии манзилию коммунали.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон асосан обҳои рӯизаминӣ ва зеризаминӣ истифода мегардад, ки нисфи он ниҳоят дурушт буда, минерали зиёд дорад. Дар маҷмӯ 87 фоизи аҳолии шаҳрҳо ва 20 фоизи аҳолии деҳоти Ҷумҳурии Тоҷикистон обро аз системаҳои мутамаркази обтаъминкунӣ истифода мебаранд, ки ҷавобгӯи стандартҳои оби нӯшокӣ намебошад. Ин проблемаҳо

¹² Одинаев Х.А. Эколого-экономическое регулирование природо-пользования в сельском хозяйстве. – М.: МАКСПресс, 2004. -240 с.

ба вазъи душвори таъминоти об, санитария ва ХМК алоқаманд аст, ки ҳам дар шаҳрҳо ва ҳам дар деҳот эҳсос мегардад¹³.

Иншооти канализатсионии ҷумхури тақрибан ба 55 Ҷоизи аҳолии шаҳр ва 15 Ҷоизи аҳолии деҳот дастрас мебошад. Дар аксар нуқтаҳои аҳолинишин ҷамъоварӣ ва нобуд кардани партовҳои дурушти маишӣ анҷом дода намешавад. Дар раванди хусусигардонии корхонаҳои кишоварзӣ як қисми иншооти обтаъминкунӣ, санитария ва ХМК бесоҳиб монданд. Парокандагии идоравӣ боиси он гардид, ки дар бахш байни сохторҳои мухталиф оид ба таҳия ва татбиқи сиёсат ҳамоҳангсозӣ анҷом дода намешавад¹⁴.

Яке аз вазифаҳои афзалиятноки бахш «Обтаъминкунӣ, санитария ва ХМК» аз таҳкими бизнеси хусусӣ ва ҷалби инвеститсияҳо иборат аст. Мутобиқи вазифаҳои гузошташуда гузаронидани таҳлили ҷолибии инвеститсионӣ барои арзёбии дурнамои хусусигардонӣ ё азнавташкилдихии объектҳои бахш, таҳияи пешниҳодҳо оид ба дастгирии давлатии Ҷаъолият дар ин соҳа дар назар дошта шудааст. Барои ҳалли масъалаи мазкур тадбирҳои зайл пешбинӣ мегардад: таҳия (тасҳеҳ) ва татбиқи нақшаҳои генералии рушди ҳудуд; рушди барқарорсозии инфраструктураи инженерӣ; пешниҳоди лоиҳаҳои сохтмони манзилҳои истиқоматӣ; баланд бардоштани дастрасии хизматрасониҳои манзилию коммуналӣ барои аҳолии камбизоатӣ ва аз нигоҳи иҶумхурии Тоҷикистонимой осебпазир¹⁵.

Адабиёти истифодашуда:

- 1.Аблаева М. Ҷ., Давлатова М. Ҷ. Мафҳум ва хусусиятҳои хизматрасониҳои иҷтимоӣ: мақола: SJIF 2020 - 5.497, 2021 – 5.8. 10 с <https://cyberleninka.ru>
- 2.Булатов, А.С. национальная экономика: Учебное пособие / А.С. Булатов. – М.: Магистр, ИНФРА-М, 2012. – 304 с.
- 3.Николаева Т.П. Основы информационной экономики: уч. пос. – СПб.: ООО «ЛЕКС СТАР», 2001. – 128 с.
- 4.Одинаев Х.А. Эколого-экономическое регулирование природо-пользования в сельском хозяйстве. – М.: МАКСПресс, 2004. -240 с.
- 5.Ҳакимов Ҷ. А. Ташкили идораи иқтисоди миллӣ. Васи́лаи таълим. – Душанбе: «Ирфон», 2005. - 416 с.

¹³ Исайнов Х.Р. Мелиорация – приоритетное направление устойчивого развития сельских территорий //Многофункциональность сельского хозяйства и устойчивое развитие сельских территорий. Никоновские чтения-2007. –М.: ВИАПИ им. А.А. Никонова, «Энциклопедия российских деревень», 2007. –С. 281-284.

¹⁴ Одинаев Х.А. Эколого-экономическое регулирование природо-пользования в сельском хозяйстве. – М.: МАКСПресс, 2004. -240 с.

¹⁵ Исайнов Х.Р. Мелиорация – приоритетное направление устойчивого развития сельских территорий //Многофункциональность сельского хозяйства и устойчивое развитие сельских территорий. Никоновские чтения-2007. –М.: ВИАПИ им. А.А. Никонова, «Энциклопедия российских деревень», 2007. –С. 281-284.

6.Чонмамадов Ш.Б., Раҳмонов Ҷ.Р., Мамадалиев Ф.С. Танзими давлатии иқтисодиёт. – Душанбе: Ирфон, 2010. -166 с.

7.Исайнов Ҳ.Р. Иқтисоди миллӣ: китоби дарсӣ,-Душанбе Ирфон, 2018с, 548с.

8.Исайнов Х.Р. Мелиорация – приоритетное направление устойчивого развития сельских территорий //Многофункциональность сельского хозяйства и устойчивое развитие сельских территорий. Никоновские чтения-2007. –М.: ВИАПИ им. А.А. Никонова, «Энциклопедия российских деревень», 2007. –С. 281-284.